

CHO

ΠΩΣ

ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ

ΤΟΥΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΥΣ ΤΩΝ

ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ

ΕΝ ΒΙΤΤΕΜΒΕΡΓ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΥ ΑΙΧΜΑΛΩΤΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΚΑΤΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΝ

Χρ. Σ. ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Α. ΠΕΤΡΑΚΟΥ

1916

2877

ΠΩΣ

METAXEIPIZONTAI OI TERMANOI

TOYΣ AIXMALOTOYΣ TEN

ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΕΚΘΕΣΙΣ

EN BITTEMBERE EPATONEBAY AIXMALOTON

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

EN AΘHNAIZ

EN TOY HCTOPABEHOY OAHATHOY A DEPEHNOY

1878

Πῶς μεταχειρίζονται οἱ Γερμανοὶ τοὺς αἰχμαλώτους των.

Ὑπὸ τῆς Κυβερνητικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς συστάσεως ἐν Ἀγγλίᾳ πρὸς ἐξακριβώσιν τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἐχθροῦ ἀπέναντι τῶν Βρεττανῶν αἰχμαλώτων τοῦ πολέμου, ἐξεδόθη ἡ ἐπομένη ἔκθεσις δημοσιευθεῖσα ἐν τῷ Ἀγγλικῷ Τύπῳ κατ' ἐντολὴν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν⁽¹⁾.

Ἡ ἔκθεσις αὕτη περιγράφει εἰδικῶς τὰς συνθήκας ὑφ' ἃς εὐρίσκοντο οἱ ἐν Βίττεμπεργ αἰχμάλωτοι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς αὐτόθι ἐνσκήψεως τῆς ἐπιδημίας τοῦ ἐξανθηματικοῦ τύφου κατὰ τὸ πρῶτον ἐξάμηνον τοῦ παρελθόντος ἔτους, ἔχει δὲ ἐν συνόλῳ ὡς ἑξῆς:

Κύριε,

Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσω ὑμῖν ὅτι ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης κ. Γιαγκερ (Younger), δικαστής, συνέταξε τὴν ἔγκλειστον ἔκθεσιν περιγράφουσαν τὰς συνθήκας αἰτίας ἀπεκράτου ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν αἰχμαλώτων τοῦ Βίττεμπεργ (Wittenberg) κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιδημίας τοῦ τύφου κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος.

Αἱ πληροφορίες ἐφ' ὧν ἐβασίσθη ἡ ἔκθεσις αὕτη περισυλλέγησαν ἐξ αἰχμαλώτων πολέμου ἀπιστρεψάντων εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν ἐκ Βίττεμπεργ καὶ ἰδίως ἐκ πληροφοριῶν τὰς ὁποίας παρέσχον ὁ Ταγματάρχης Πρήστλυ (Priestley), ὁ Δοχ. Βιδάλ (Vidal) καὶ ὁ Δοχ. Λῶντερ (Lauder), μέλη τῆς Ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ἀγγλικοῦ στρατοῦ, οὔτινες ἀπεστάλησαν εἰς τὸ στρατόπεδον εὐθὺς μετὰ τὴν ἐνσκηψιν τῆς ἐπιδημίας, προσφάτως δὲ μόνον ἀφέθησαν ἐλευθεροὶ ἐκ Γερμανίας. Ἡ Ἐπιτροπὴ θεώρησε σκόπιμον ν' ἀναστείλῃ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἐκθέσεως μέχρις ὅτου ληφθῶσιν αἱ προσωπικαὶ μαρτυρίαι καὶ τῶν ἀξιωματικῶν τούτων.

Διατελῶ, Κύριε,

εὐπειθὴς ὑμῶν θεράπων

(ὕποχ.) **Adelaide Livingstone**, Ἐπίτ. Γραμ.

Πρὸς τὸν Ἐφρυπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν.

(1) Serial No. C. 1671.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΔΗΜΙΑΣ ΤΟΥ ΤΥΦΟΥ

ΕΝ ΤΩ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΩ ΒΙΤΤΕΜΒΕΡΓ

Ἦδη ὅτε εἰς τὸν Ταγμ. Πρῆστλυ, Λοχ. Βιδάλ καὶ Λοχ. Λῶντερ, μέλη τῆς Ὑγειοῦ ὑπηρεσίας τοῦ Ἀγγλικοῦ στρατοῦ, ἐπε-
τρέπη νὰ ἐπιστρέφουν εἰς τὴν χώραν ταύτην μετὰ παρατεταμέ-
νην κατακράτησιν αὐτῶν ἐν Γερμανίᾳ, ἀνεξήγητον μέχρι τοῦδε, ἢ
«Κυβερνητικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἐχθροῦ πρὸς
τοὺς Βρεττανικοὺς αἰχμαλώτους τοῦ πολέμου» εὐρίσκεται εἰς θέσιν
νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὴν σκέψιν τῆς Κυβερνήσεως τῆς Α. Μεγαλειότη-
τος τὴν ἔκθεσιν αὐτῆς ἐπὶ τῶν συνθηκῶν αἰτινες ἐπεκράτουν ἐν
τῷ ἐν Βίττεμβεργ στρατοπέδῳ αἰχμαλώτων κατὰ τὴν διάρκειαν
τῆς ἐπιδημίας τοῦ τυφοῦ, καὶ πρὸ αὐτῆς, ἥτις ἐπήνεγκε τόσον
ὄλεθρον εἰς τοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐγκλειστοὺς κατὰ τὸ πρῶτον
ἑξάμηνον τοῦ 1915.

Ἡ Ἐπιτροπὴ εἶχεν ἤδη, ἐν τῇ συνεχείᾳ τῶν ἐρευνῶν αὐτῆς,
συγκεντρώσει πολλὰς ἀπηκριδωμένας πληροφορίας ὡς πρὸς τὴν
κατάστασιν τῶν πραγμάτων ἥτις ἐπεκράτει ἐν Βίττεμβεργ κατὰ
τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιδημίας, μέχρις ὅτου ὅμως καθίστατο δυνα-
τὸν εἰς αὐτὴν νὰ ἐξελέγξῃ, διορθώσῃ καὶ συμπληρώσῃ τὰς εἰς
χειρὰς τῆς πληροφορίας, ἢ Ἐπιτροπὴ ἐθεώρησε καλὸν νὰ ἀπόσχῃ
καὶ δὴ ἀπέσχεν ἀπὸ τοῦ νὰ ὑποβάλλῃ οἰανδήποτε ἔκθεσιν. Τόσον
τρομακτικὰ ἐφαίνοντο εἰς αὐτὴν αἱ διὰ τῶν πληροφοριῶν
ἀποκαλυφθεῖσαι λεπτομέρειαι.

Δέον εὐθὺς ἐν ἀρχῇ νὰ σημειωθῆ ὅτι ὁ Ταγμα. Πρῆστλυ, ὁ Λοχ. Βιδάλ καὶ ὁ Λοχ. Λῶντερ εἶνε οἱ μόνοι ἐπιζήσαντες ἐκ τῶν ἑξ ἱατρῶν τοὺς ὁποίους ἀπέστειλαν αἱ Γερμανικαὶ ἀρχαὶ εἰς τὸ στρατόπεδον Βίττεμπεργ ὅπως καταλάβουν τὰς θέσεις τῶν Γερμανῶν ἱατρῶν, οἵτινες ἐγκατέλειψαν τὸ καθήκον αὐτῶν εὐθὺς ὡς ἐνεφανίσθη ἡ ἐπιδημία τοῦ ἐξανθηματικοῦ τύφου ἐν μέσῳ τῶν αἰχμαλώτων τοὺς ὁποίους εἶχον ὑπὸ τὴν φύλαξίν των.

Οἱ ἀξιωματικοὶ οὗτοι ἔχουν ἤδη περιγράψει ἐν λεπτομερεῖα πᾶν ὅ,τι εἶδον ἢ ἔπαθον, πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν, ἡ ὁποία φρονεῖ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀναβληθῆ ἐπὶ πλέον ἡ δημοσίευσις Ἐκθέσεως ἐπὶ τῆς ἕλης καταστάσεως, καίτοι ἐνδεχόμενον νὰ ἐλλείπη εἰσέτι ἀπόλυτος ὀριστικότης ἐπὶ λεπτομερειῶν τινῶν σημείων, λόγῳ τοῦ ὅτι αἱ ἐπαγγελματικαὶ σημειώσεις περὶ τῆς ἐπιδημίας καὶ τῶν κατ' αὐτὴν τὰς ὁποίας ἐκράτησαν ὁ Ταγμα. Πρῆστλυ, ὁ Λοχ. Βιδάλ καὶ ὁ Λοχ. Λῶντερ ἀφηρέθησαν ἀπ' αὐτῶν προτοῦ τοῦ ἐπιτροπῆ νὰ ἀναχωρήσουν ἐκ Γερμανίας ὑπόσχεσις δὲ δοθεῖσα εἰς τὸν Ταγμα. Πρῆστλυ καὶ τὸν Λοχ. Βιδάλ ὅτι θὰ τοῖς ἐπιστρέφοντο αἱ σημειώσεις των, ἀφοῦ ἐλαμβάνοντο αὐτῶν ἀντίγραφα, παραμένει εἰσέτι ἀνεκπλήρωτος.

Ἡ Ἐπιτροπὴ, ἐπομένως, ἔχει ἔτι ὀλιγωτέρους λόγους νὰ διατάξῃ εἰς τὴν ἀπόφασίν της ὅπως μὴ ἀναμείνῃ σημειώσεις, αἵτινες ἄλλως ἐνδεχόμενον καὶ νὰ μὴ ἐπιστραφῶσι, διὰ τὸν λόγον ὅτι αἱ προσωπικῆς ἀντιλήψεως ἀφηγήσεις τὰς ὁποίας παρέσχον ὁ Ταγμα. Πρῆστλυ, ὁ Λοχ. Βιδάλ καὶ ὁ Λοχ. Λῶντερ ἐπικυροῦσι πλήρως τὰς ἐν τῇ κατοχῇ τῆς Ἐπιτροπῆς πληροφορίας ἐκεῖνας, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἐγένετο μνεία.

Τὸ ἐν Βίττεμπεργ στρατόπεδον εἶνε ἐκτισμένον ἐπὶ ὀμαλῆς, ἀμμώδους πεδιάδος, γυμνῆς παντὸς δένδρου ἢ καὶν θαμνώδους βλαστήσεως. Ἡ ὀλικὴ ἔκτασις τοῦ στρατοπέδου εἶνε περὶ τὰ 10 1/2 πλέθρα (acres), περιβάλλεται δὲ διὰ τῶν συνήθων συρματοπλεγμάτων. Ὑποδιαιρεῖται εἰς ὀκτὼ τμήματα ἢ περιφράγματα,

άτινα υπετίθετο ότι έπρεπε να ήσαν απομεμονωμένα απ' άλλήλων, πράγματι όμως δέν συμβαίνει ούτω. Έκαστον περίφραγμα περιλαμβάνει κατά μέσον όρον έξ μονορόφους ξυλίνους οικίσκους, έντός των όποιων στεγάζονται οί άνδρες, έκάστου οικίσκου υποδιαιρουμένου εις δύο διαμερίσματα ή παραπήγματα, ανεγερθέντα άρχικώς, δια να περιλαμβάνουν, ως πιστεύεται, 120 άνδρας. Πράγματι όμως συνέδη ώστε πολλάκις και πρό της ένσκήψεως της επιδημίας και κατ' αυτήν να συσσωρευθώσιν έντός ενός παραπήγματος 180 μέχρι 200 αίχμαλώτων, ούτως ώστε ή υπερπύκνωσις ήτο μεγάλη.

Κατά τους πρώτους μήνας του πολέμου και κατά την διάρκεια της επιδημίας το στρατόπεδον ήτο κατάμεστον. Ο αριθμός των Βρεττανών αίχμαλώτων εκυμάνετο μεταξύ 700 και 800. Υπήρχον πολυ περισσότεροι Γάλλοι και Βέλγοι, αλλά ο αριθμός των Ρώσων ήτο πάντοτε πολυ μεγαλύτερος πάντων των λοιπών. Πιστεύεται ότι πρό της ένσκήψεως της επιδημίας και κατ' αυτήν υπήρχον τουλάχιστον 15,000 αίχμαλώτων εις το στρατόπεδον, ένδεχόμεγον δε ακόμη να υπήρξαν και 16,000 ή 17,000—αριθμός τεράστιος έν σχέσει πρός έκτασιν μικράν 10 1/2 πλέθρων.

Ο χειμών του 1914—15 ήτο εξαιρετικώς βαρύς, το δε ψυχός έν Βίττεμβεργ δριμύτατον, και όμως αί θερμαντικαί έγκαταστάσεις έν τῷ στρατοπέδῳ ήσαν τελείως ανεπαρκείς. Καίτοι εις έκαστον οικίσκον υπήρχον δύο θερμάστραι, συχνάκις κατά την διάρκεια του χειμῶνος έσημειώθη μεγάλη έλλειψις καυσίμου ύλικού, ένῳ αί θερμάστραι ήσαν ούτω πως κατεσκευασμένοι, ώστε μόνον εάν έτροφοδοτούντο διαρκώς δι' όλης της ποσότητος των γαιανθράκων την όποιαν ήδύναντο να περιλάβουν, κατωρθούτο ή επαρκής θέρμανσις ενός οικίσκου. Πολλάκις δέν υπήρχον άνθρακες ούτε δια την μίαν, ούτε δια την άλλην θερμάστραν και ή θερμοκρασία κατέπιπτε τότε τόσο πολυ, ώστε οί άνδρες ήσαν υποχρεωμένοι να έχωσι διαρκώς κλειστά τὰ παρά-

θηρα διὰ τὰ συγκρατήσουν τὴν μικρὰν ὀπωσδήποτε θερμότητα ἢ ὁποία ὑπῆρχεν ἐντὸς τοῦ οἰκίσκου. Ὡς ἐκ τούτου τὰ δεινὰ τῆς ὑπερπυκνώσεως, περὶ ὧν ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω, ἐπηυξάνοντο.

Οἱ ἄνδρες ἦσαν προσέτι ἀνεπαρκῶς ἐνδεδυμένοι. Τῶν πλείστων Βρεττανῶν αἰχμαλώτων εἶχον ἀφαιρεθῆ οἱ μανδύαι ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς αἰχμαλωτίσεώς των, εἰς ἀντικατάστασιν δὲ αὐτῶν δὲν τοῖς ἐδόθησαν ἄλλοι. Πολλῶν ὁ ἱματισμὸς εἶχε μεταβληθῆ εἰς ράκη, τινὲς δὲ ἠναγκάζοντο νὰ χρησιμοποιοῦν ὡς εἶδος ἱματισμοῦ καὶ αὐτὰ των τὰ κλινοσκεπάσματα. Κατὰ περιόδους αἰχμαλωτός τις ἐλάμβανε λεπτὸν τι βαμβάκινον ὑποκάμισον, ὑπῆρχον ὅμως πολλοὶ ἄλλοι, οἱ ὅποιοι δὲν ἐφόρουσιν οὔτε ὑποδήματα, οὔτε περικνημίδας· ἄλλοι πάλιν εἶχον περιτυλιγμένους τοὺς πόδας των ἐντὸς δέσμης ἀχύρων. Δὲν εἶχον καὶ δευτέρα ἄσπυφια, οὕτως ὥστε νὰ τὰ μεταλλάσσουν, δὲν εἶχον δὲ καὶ τὰ μέσα νὰ πλύνουν τὰ ἐλάχιστα εἶδη τοῦ ἱματισμοῦ τὰ ὁποῖα εἶχον, ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ὑπῆρχεν ἐντὸς τοῦ στρατοπέδου πλυντήριο. Διὰ τὰς προσωπικὰς πλύσεις ὑπῆρχε μόνον μία σκάφη ἢ κρουνοὺς δι' ἕκαστον περίφραγμα, ἦτο δὲ οὗτος πάντοτε παγωμένος. Θερμὸν ὕδωρ δὲν ὑπῆρχεν ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον προήρχετο ἀπὸ τὸ μαγειρεῖον. Κατὰ συνέπειαν, ἡ σωματικὴ κατάστασις τῶν αἰχμαλώτων ὑπερέβαινε λόγῳ ἀθλιότητος πᾶσαν περιγραφὴν. Ὁ Ταγμ. Πρῆστλυ τοὺς εὔρε πελιδνοὺς, μὲ κάποιαν ἰδιάζουσαν ἀπόχρωσιν φαιοῦ, καὶ φθειριῶντας. Ἐν γένει ἡ θέσις των ἦτο, κατὰ τὴν φράσιν του, ἀξιοθρήνητος.

Ἡ τροφή ἢ ὁποία παρείχετο εἰς τοὺς αἰχμαλώτους ἦτο κακῆς ποιότητος καὶ ἀνεπαρκῆς. Ἡ Ἐπιτροπὴ γνωρίζει καλῶς ὅτι ἡ διαφορὰ ἢ ὁποία ὑπάρχει μεταξὺ τῆς Γερμανικῆς τροφῆς καὶ τοῦ τρόπου τῆς παρασκευῆς τῆς καὶ ἐκείνης εἰς τὴν ὁποίαν εἶνε συνειθισμένοι οἱ Βρεττανοὶ στρατιῶται, διαθέτει τοὺς αἰχμαλώτους εἰς τὸ νὰ μεγαλοποιοῦν τὰς ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἐλλείψεις. Ἀλλὰ καὶ μετὰ πᾶσαν δυνατὴν παράβλεψιν ἐπὶ τοῦ κεφα-

λαίου τούτου, ἡ Ἐπιτροπὴ ἔχει ἐνώπιόν της τὸ ἀδιαφιλονείκητον γεγονός ὅτι οἱ αἰχμάλωτοι ὑπέφεραν συνεπεῖα ἐλλείψεως ὑγιεινῆς τροφῆς, γεγονός τὸ ὁποῖον δὲν δύναται παρὰ νὰ θεωρήσῃ ἀξιοθρήνητον. Μόνον τῶν ἀπλῶν στρατιωτῶν ἡ τροφή ἦτο κακῆς ποιότητος καὶ ἐλλιπῆς. Δι' ὅλης τῆς περιόδου οἱ ἰατροὶ ἐτρέφοντο καλῶς ἀντὶ 1,50 μάρκου τὴν ἡμέραν. Γενικὴ σπάνις τροφίμων δὲν ὑπῆρχε, γεγονός ὅπερ καθιστᾷ ἐτι δυσκολωτέραν τὴν δικαιολογίαν ἢ συγγνώμην τῆς συμπεριφορᾶς ἢ ὁποῖα ἐπεδείχθη πρὸς τοὺς στρατιώτας.

Ὅταν ἐφθασεν εἰς τὸ στρατόπεδον Βίττεμπεργ ὁ Ταγματ. Πρῆστλν, ἡ ποσότης τοῦ ψωμιοῦ ἢ ὁποῖα παρείχετο εἰς τοὺς στρατιώτας ἦτο εἰς ἄρτος ἐνὸς κιλοῦ βάρους* διὰ δέκα ἄνδρας. Τὸ πρόγευμα τῶν ἀνδρῶν, λέγει, ἀπετελεῖτο ἀπὸ μαῦρον (ἐκ βαλανιδίου;) καφὸν καὶ ψωμί. Τὸ ψωμί περιεῖχε μεγάλην ποσότητα πατάτας καὶ ἦτο πολὺ κακόγευστον. Ἐνίοτε ἀντὶ καφῆ ἐδίδετο ὡς πρόγευμα ἐλαφρὸς ζῶμος. Τὸ μεσημερινὸν γεῦμα ἀπετελεῖτο ἀπὸ ζῶμον παρεσκευασμένον ἐξ ἀλεύρου πατάτας, ἐκ κτηνοτροφικῶν κυάμων, ἐξ ἀλεύρου σόγιας, εἶδους τινὸς λίπους καὶ ἐλαχίστης ποσότητος κρέατος. Πολλάκις παρήρχοντο ἡμέραι ὀλόκληροι χωρὶς νὰ εὔρουν οἱ ἄνδρες τεμάχιον κρέατος ἐντὸς τοῦ δοχείου των. Ἐνίοτε ὁ μεσημερινὸς ζῶμος περιεῖχεν ἰσχυρῶς ὄζοντα ψάρια τὰ ὁποῖα ἐξηράνθησαν εἰς τὸν ἥλιον, ἀλλοτε ξηρὰ δαμάσκηνα κλπ. Τὸ δεῖπνον ἀπετελεῖτο κατὰ μέγα μέρος ἐξ ἐλαφροῦ ζῶμοῦ περιέχοντος μαργαρίνην.

Πρὸ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἐπιδημίας ὑπῆρχεν ἐν στρατιωτικὸν ὀφωπωλεῖον (canteen), ἐκ τοῦ ὁποῖου οἱ ἄνδρες ἠδύνατο νὰ ἀγοράζουν ἄρτον καὶ μερικὰ ἄλλα πράγματα, ἀλλὰ τὸ κατάστημα τοῦτο ἐκλείσθη ἅμα τῇ ἀναχωρήσει τῶν Γερμανῶν φρουρῶν μετὰ τὴν ἐνσκηψιν τῆς ἐπιδημίας, δὲν ἐπανηνοίχθη δέ, παρὰ μόνον ἀφοῦ οὗτοι ἐπέστρεψαν μετὰ τὴν ἐκλειψιν τῆς νόσου.

* (Σημ. Μετ.) 312 γραμμάτων.

Τότε ἡ τροφή τοῦ στρατοπέδου ἐδελτιώθη, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ μη-
 γος Μαΐου οἱ Ἄγγλοι εἶχον καταστῆ κατὰ μέγα μέρος ἀνεξάρ-
 τητοι ἀπ' αὐτῆς, διότι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συνετηροῦντο κυ-
 ρίως ἐκ τροφίμων τὰ ὁποῖα τοῖς ἀπεστέλλοντο ἐντὸς δεμάτων
 ἀπὸ τὰς πατρίδας των. Οὐδὲν ἐν τούτοις δέμα ἐφθασεν εἰς τὸ στρα-
 τόπεδον μέχρι τοῦ Μαΐου, καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ ἔχει πεισθῆ ὅτι ἡ
 Γερμανικὴ τροφή ἢ ὁποῖα παρείχετο προηγουμένως εἰς τοὺς αἰχμα-
 λώτους ἦτο ὄχι μόνον κακῆς ποιότητος, ἀλλὰ καὶ τελείως ἀνε-
 παρκῆς ὅπως συντηρήσῃ τὴν ζωτικότητα τῶν ἀνδρῶν ἢ καὶ
 ἐνισχύσῃ τὸν ὀργανισμόν ἐνὸς συνήθους ἀνθρώπου ὅπως ἀντιστῆ
 εἰς τὴν προσβολὴν νόσου.

Καὶ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ τύφου, ὅταν πλέον ἐνέσκηψεν ἡ ἐπι-
 δημία, διηκούλυε πολὺ Κανονισμοὶ τῆς στρατοπέδου, ὁ ὁποῖος
 δὲν ἀνεφέρετο ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὸ Βίττεμπεργ, καὶ
 ὁ ὁποῖος ὄριζεν ὅπως οἱ αἰχμαλῶται πασῶν τῶν ἐθνικότητων
 φυλάσσωνται ἀναμῆξ μετ' ἀλλήλων. Κανονικῶς ὑπῆρχε διαθέσι-
 μος μία μόνον κλινοστρωμνὴ δια καθῆ τρεῖς αἰχμαλῶτους, καὶ ἕκα-
 στος Βρεττανὸς αἰχμαλῶτος ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ συμμερίζεται
 τὴν κλίνην του μὲ ἕνα Γάλλον καὶ μὲ ἕνα Ρῶσσον συνάδελ-
 φόν του.

Ἦδη ὁ ἐξανθηματικὸς τύφος—ὡς ἀνωμολογήθη πλήρως καὶ
 ὑπ' αὐτῶν τῶν Ρῶσσων ἰατρῶν—ἐλάνθανεν ἀτυχῶς ἐν τινι μέτρῳ,
 ἀν καὶ οὐχὶ ἐξ ὑπαιτιότητός των, μεταξὺ ἐνίων ἐκ τῶν Ρωσικῶν
 στρατευμάτων, εἶνε δὲ γνωστοτάτη ἰατρικὴ ἀλήθεια ὅτι αἱ φθει-
 ρες εἶνε οἱ κυριώτεροι φορεῖς τῆς νόσου ταύτης, ὡς εἶνε ἐπίσης
 γνωστότατον ὅτι οἱ ἄνδρες παντὸς ἐν ἐκστρατεία στρατοῦ, συμ-
 περιλαμβανομένου καὶ τοῦ Ἀγγλικοῦ, μαστίζονται ὑπὸ τῶν παρα-
 σιτικῶν τούτων ζωύφιων. Πρὸς προφύλαξιν ἐπομένως ἀπὸ τῆς
 ἐπιδημίας, ἢ ἀπομόνωσις τῶν προσδληθέντων ὑπὸ τοῦ μολύσματος
 ἦτο μέτρον στοιχειῶδες. Ἐν Βίττεμπεργ ὅμως οὐδὲν μέτρον ἐπαρ-
 κές ἐλήφθη οὐδὲ καὶ πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν αἰχμαλῶτων ἀπὸ τῶν

παρασιτικῶν ζωύφιων, μετὰ τὴν ἀφιξίν των ἐν τῷ στρατοπέδῳ. Ἡ μόνη πρόνοια ὑπὲρ τῆς καθαριότητος τῶν ἀνδρῶν τὴν ὁποίαν κατέβαλλον αἱ Γερμανικαὶ ἀρχαὶ ἦτο ἡ κατὰ διαλείμματα πολλῶν ἐβδομάδων παροχὴ εἰς θάλαμον περιλαμβάνοντα τοὐλάχιστον 120 ἀνδρας ἐνὸς κυπέλλου πλήρους χυτοῦ σάπωνος. Κατ' ἀκολουθίαν οἱ ἄνδρες καθίσταντο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον φθειριῶντες καὶ ἡ κατάστασις αὐτῆ, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ψυχρὸς καὶ τὴν ἔλλειψιν ἐπαρκοῦς θρέψεως, ἦτο ἀναμφιδόλως ὁ κύριος νοσογόνος παράγων τῆς ἐπακολουθησάσης ἐπιδημίας.

Καὶ αἱ Γερμανικαὶ ἀρχαί, καίπερ μὴ ἀγνοοῦσαι τὸν κίνδυνον, οὐδὲν ἔπραξαν πρὸς ἀποτροπὴν ἢ περιστολὴν τῆς μεταδόσεως τοῦ μολύσματος. Τὸ ὅτι ἐγνώριζον ὅτι ἡ νόσος ἠδύνατο νὰ γενικευθῆ καθ' ὅλον τὸ στρατόπεδον δὲν δύναται νὰ διαμφισθηθῆ. Γερμανοὶ ὑπαξιωματικοί, ὀλίγοι οὖν πρὸ τῆς ἐνσκήψεως τοῦ κακοῦ, προειδοποίησαν τοὺς Γάλλους περὶ τοῦ κινδύνου, ὅτε δὲ, κατὰ τὴν διαρκείαν τῆς ἐπιδημίας, ὁ Δοκτ. Βισάλ, ἀποβλέπων εἰς τὴν κατὰ τὸ δυνατόν περιστολὴν τῆς ἐξάπλωσεως τῆς ἐπιδημίας, ἠρώτησεν ἕνα Γερμανὸν ἀξιωματικόν, ἰσχυμένον εἰς ἀσφαλὲς μέρος ἔξω τοῦ στρατοπέδου, εἴαν οἱ ἀπομένοντες ὑγιεῖς Ἀγγλοὶ ἠδύνατο νὰ συγκεντρωθῶσιν ὅλοι ὁμοῦ εἰς ἓν διαμέρισμα, ἢ αἰτησίς του ἀπεκρούσθη ὑβριστικῶς.

Ἡ ἰατρικὴ καὶ ἡ χειρουργικὴ ἐγκατάστασις ἦσαν ὑπὸ τὴν φροντίδα τοῦ Oberstabsarzt Δρος Ἀσεμπαχ (Aschenbach) καὶ τῶν Γερμανῶν βοηθῶν του. Κατὰ τὴν ἐκρηξίν τῆς ἐπιδημίας δὲν ὑπῆρχον Βρεττανοὶ ἰατροὶ ἐν Βίττεμπεργ. Ὑπῆρχον ὅμως ὀλίγοι τινὲς Ρῶσοι καὶ ἐνδεχόμενον νὰ ὑπῆρχον καὶ ὀλίγοι Γάλλοι ἰατροί· περὶ τούτου ὅμως ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν εἶνε βεβαία.

Ἡ Ἐπιδημία ἐξερράγη κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1914. Εὐθὺς ἄμα τῇ ἐνσκήψει τῆς νόσου τὸ Γερμανικὸν προσωπικόν, ὄχι μόνον τὸ στρατιωτικόν ἀλλὰ καὶ τὸ ἰατρικόν, ἐγκατέλειψε πάραυτα τὸ στρατόπεδον, ἕκτοτε δὲ μέχρι τοῦ μηνὸς Αὐγούστου τοῦ 1915

οὐδεμία—ἐξαιρέσει τῶν περιπτώσεων, περὶ ὧν γίνεται κατωτέρω λόγος—ἐπικοινωνία ἐγένετο μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων καὶ τῶν φρουρῶν των παρὰ μόνον διὰ παραγγελμάτων ἢ ὁδηγιῶν τὰς ὁποίας ἐφώναζον πρὸς τοὺς ἐγκλείστους οἱ ἔξω τῶν συρματοπλεγμάτων τοῦ στρατοπέδου εὐρισκόμενοι φρουροὶ ἢ ἀξιωματικοί. Πᾶσαι αἱ διὰ τοὺς ἄνδρας προωρισμένοι προμήθειαι εἰσεπέμποντο ἐντὸς τοῦ στρατοπέδου ἐπὶ κεκλιμένων αὐλάκων. Αἱ διὰ τὸ νοσοκομεῖον καὶ τοὺς ἰατροὺς τροφαὶ εἰσήγοντο ἐπὶ ἀμαξίου κυλιομένου ἐπὶ τροχιῶν εἴκοσι περίπου ὑάρδων μήκους καὶ τὸ ὅποιον ἐκινεῖτο αὐτομάτως διὰ στροφάλων περιστρεφομένων εἰς ἑκάτερον τῶν τερμάτων του, οὕτως ὥστε νὰ ἀποφεύγεται πᾶσα ἐπαφή μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων καὶ τοῦ ἔξω κόσμου. Καθ' ὅλον τὸ ἐν λόγῳ χρονικὸν διάστημα τὸ Γερμανικὸν προσωπικὸν δὲν παρέσχε κάμμιαν ἰατρικὴν περιποίησιν εἰς τοὺς πάσχοντας.

Τὰς πληροφορίες τῆς περὶ τῶν συμβάντων κατὰ τὰς πρώτας εβδομάδας τῆς ἐμφάνσεως τῆς ἐπιδημίας ἔχει ἡ Ἐπιτροπὴ ἐξ αὐτοπτῶν μαρτύρων ἄλλων ἢ οἱ ἄρτι ἐπανακάμψαντες ἰατροί, καὶ ἐπομένως ἡ μόνη παρατήρησις τῆν ὁποίαν ἡ Ἐπιτροπὴ κάμνει ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶνε ὅτι, ὅτε τὸ πρῶτον ἐνεσκηψεν ἡ ἐπιδημία, τὸ μόνον ὑπάρχον ἐν τῷ στρατοπέδῳ νοσοκομεῖον ἀπετελεῖτο ἐκ δύο ξυλίνων οἰκίσκων δυναμένων νὰ περιλάβουν περὶ τοὺς 100 ἀσθενεῖς καὶ ὅτι, τῇ ὑποδείξει—ὡς ἡ Ἐπιτροπὴ πιστεύει—τοῦ Ρωσικοῦ ἰατρικοῦ προσωπικοῦ, αἱ Γερμανικαὶ ἀρχαὶ ἐπέισθησαν νὰ ἐπιτρέψουν ὅπως μέρος τοῦ ὑπ' ἀριθ. 8 περιφράγματος χρησιμοποιοιθῆ ὡς πρόχειρον νοσοκομεῖον, τοῦ χώρου τοῦ παλαιοῦ νοσοκομεῖου καταστάντος ἤδη τελείως ἀνεπαρκοῦς.

Ἡ εἰς τὸ στρατόπεδον ἀφίξις τῶν Βρεττανῶν ἰατρῶν ἐπῆλθε κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον. Ἦδη ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1914 εἶχον κατακρατηθῆ ἐν Χάλλῃ (Halle) τῆς Γερμανίας 13 Ἄγγλοι ἰατροί. Οὐδενὸς ἐξ αὐτῶν αἱ ὑπηρεσίαι ἀπηγοῦντο πρὸς περίθαλψιν

ιδικῶν των ἀνδρῶν, ἐπομένως εἶνε δύσκολον νὰ κατανοηθῆ πῶς εἶνε δυνατόν, σύμφωνα πρὸς τὴν Σύμβασιν τῆς Γενεύης, νὰ δικαιολογηθῆ ἢ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον παραταθεῖσα κατακράτησις των. Τὸ ἀληθὲς εἶνε ὅτι ἐν πλήρει καταφρονήσει τῶν διατάξεων τῆς Συμβάσεως ἐκείνης, οἱ ἐν λόγῳ ἱατροὶ ἔτυχον μεταχειρίσεως ὡς κοινοὶ αἰχμάλωτοι πολέμου, δὲν δύναται δὲ ἡ Ἐπιτροπὴ νὰ ἀντιστῆ εἰς τὴν ὑποψίαν ὅτι ἀπὸ σκοποῦ κατακρατήθησαν ὑπὸ τῶν Γερμανικῶν ἀρχῶν, διὰ νὰ δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσιν, ἐν ἀνάγκῃ, εἰς καθήκοντα κινδυνώδη, πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν ιδικῶν των ἱατρῶν. Ὅπωςδὴποτε καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, μετὰ τρίμηνον ἀδικον κατακράτησιν οἱ ἱατροὶ οὗτοι εἰδοποιήθησαν τὴν 10^{ην} Φεβρουαρίου 1915 ὅτι ἐπρόκειτο νὰ κατανεμηθῶσι μεταξύ τῶν ἄλλων Γερμανικῶν στρατοπέδων, εἰδικῶς δὲ ὅτι ἐξ ἑξ αὐτῶν ἐχρειάζοντο διὰ τὸ ἐν Βίττεμπεργ στρατόπεδον. Κατόπιν ἰδιαίτερας μεταξύ των συνηγορήσεως οἱ ἐξ ἀποσταλέντες ἱατροὶ ἦσαν ὁ Ταγμ. Φράυ (Fry), ὁ Ταγμ. Πρήστλυ, ὁ Λοχ. Σάτκλιφ (Sutcliffe), ὁ Λοχ. Φίηλδ (Field), ὁ Λοχ. Βιδάλ καὶ ὁ Λοχαγὸς— τότε ὑπολοχαγός— Λῶντερ. Τὸν λόγον διὰ τὸν ὅποιον διετάχθησαν νὰ μεταβῶσιν εἰς Βίττεμπεργ δὲν ἔμαθον, μόνον δὲ παρὰ τοῦ φρουροῦ καὶ δὴ ἐπὶ τοῦ τραίνου ἐπληροφορήθησαν τὸ πρῶτον ὅτι ἐξεδηλώθη ἐκεῖ ἐπιδημία τύφου.

Μόλις ἔφθασαν εἰς Βίττεμπεργ ὠδηγήθησαν ἀμέσως εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἐπεσκέφθησαν τὰ διάφορα τμήματα. Ἐγένοντο δεκτοὶ μετ' ἀπαθοῦς σιγῆς. Οἱ θάλαμοι δὲν ἐφωτίζοντο καὶ οἱ ἄνδρες ἐδάδιζον ἀσκόπως τῆδε κάκεισε· τινὲς κατέκειντο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους προφανῶς προσβεβλημένοι ἐκ τοῦ μολύσματος τοῦ ἐξανθηματικοῦ πυρετοῦ. Ὅταν ἐξήλθον ἐκ τῶν θαλάμων εἰς τὸν καθαρὸν ἀέρα, ὁ Ταγμ. Φράυ, συντετριμμένος ἐκ τῆς ὀδύνης, ἐξερράγη εἰς λυγμούς. Ἡ φρικὴ τῆς καταστάσεως τὴν ὅποιαν ἀντελήφθη ἦτο πολὺ ὑπερτέρα τῆς ἀντοχῆς του. Βραδύτερον ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἑσπέρας ὁ Ταγμ. Πρήστλυ καὶ ὁ Λοχ. Βιδάλ ἐνετάλησαν νὰ μεταβῶν εἰς δύο προσωρινὰ νοσοκομεῖα κείμενα ἔξω τοῦ στρατοπέδου, ὁ μὲν

Ταγμα. Πρήστλυ εις τὸ νοσοκομεῖον Kronprintz, ὁ δὲ Λοχ. Βιδάλ
 εις τὸ νοσοκομεῖον Elbarfin. Ἀμφότερα τὰ νοσοκομεῖα ταῦτα
 ἦσαν ἀπηλλαγμένα μολυσματικῶν νόσων, ἡ δὲ γενικὴ κατάστασις
 ἡ ἐπικρατοῦσα εις αὐτὰ ἱκανοποιητικὴ. Εἰς τὰ νοσοκομεῖα ταῦτα
 ἐκρατήθησαν οἱ ἐν λόγῳ ἀξιωματικοὶ μέχρι τῆς 7^{ης} Μαρτίου 1915.

Ἐκ τῶν τεσσάρων ἰατρῶν οἱ ὅποιοι ἀπέμειναν τὴν 11^{ην} Φε-
 βρουαρίου ἐντὸς τοῦ στρατοπέδου μόνος ὁ Λοχ. Λῶντερ ἐπιζῆ, ἡ
 κατάστασις δὲ ἡ ὁποία ἐπεκράτει ἀπὸ τῆς 11^{ης} Φεβρουαρ. μέχρι
 τῆς 7^{ης} Μαρτίου καὶ τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος περιγράφει, εἶνε πλήρης
 φρίκης. Ἀπορίας ἄξιον εἶνε ὅτι καὶ εις μόνος ἀιχμάλωτος διέφυγε
 τὸ μόλυσμα.

Ὁ Λοχ. Λῶντερ, ἐπὶ παραδείγματός, ἀνεκάλυψεν ὅτι, ἐνῶ εις
 τοὺς οἰκίσκους ὑπῆρχε συνήθως μία κλινοστρωμνὴ διὰ κάθε τρεῖς
 ἄνδρας, εις τὸ προχείρως αὐτοσχεδιασθὲν νοσοκομεῖον δὲν ὑπῆρ-
 χον καθόλου κλινοστρωμναί. Τὸ τοιοῦτον εἶχε γνωστῆς φύσεως,
 κατ' ὄλον τὸ στρατόπεδον, κατὰ συνέπειαν δὲ πολλοὶ τυφοπαθεῖς
 οἱ ὅποιοι ἦσαν ἐγκατεσπαρμένοι εἰς τὰ διάφορα τμήματα ἦσαν
 ἀποφασισμένοι, κατ' ὅσον ἐξηρτάτο ἀπ' αὐτῶν, νὰ μὴ εἰσέλθουν
 εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Εἰς ἕν μόνον περίφραγμα ὁ Λοχ. Λῶντερ ἀνεκά-
 λυψε 50 ἀποκρυπτομένους τυφοπαθεῖς. Ἐπὶ πλεόν, ὅταν ἀσθενῆς
 τις μετεφέρετο ἐκ τοῦ τμήματος εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ἡ κλινοστρω-
 μνὴ ἐπὶ τῆς ὁποίας κατέκειτο εἴτε μετεφέρετο μετ' αὐτοῦ, εἴτε
 ἀφίετο εἰς τὸν οἰκίσκον του. Καὶ ἐὰν μὲν μετεφέρετο μετ' αὐτοῦ,
 οἱ ἀρχικοὶ του σύντροφοὶ ἐγκατελείποντο ἄνευ οὐδενὸς στρώματος
 πρὸς κατάκλισιν ἐὰν δὲ ἀφίετο, οἱ μὴ προσβληθέντες εἰσέτι ἐκ
 τοῦ μολύσματος σύντροφοὶ του, ἀναγκασζόμενοι νὰ κατακλίνωνται
 ἐπὶ τῆς μεμολυσμένης κλινοστρωμνῆς, ὑπέκειντο σχεδὸν ἀναποφεύ-
 κτως εἰς τὸν ἐκ τῆς νόσου κίνδυνον. Ἀφ' ἑτέρου, ἐλλείψει φο-
 ρεῖων, πάντες οἱ τυφοπαθεῖς μετεφέροντο εἰς τὸ νοσοκομεῖον ἐπὶ
 τῶν τραπέζων ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔτρωγον οἱ ἄνδρες, δὲν ἦτο δὲ δυ-
 νατὸν νὰ πλυθοῦν αἱ τράπεζαι αὐταί, ἐπειδὴ, καθὼς ἀνωτέρω ἐλέ-

χθη, δὲν ὑπῆρχε σάπων εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἐπὶ πλέον αἱ Γερμανικαὶ ἀρχαὶ ἠρνήθησαν κατ' ἀρχὰς νὰ ἐπιτρέψουν ὅπως τὸ ἕλον ὑπ' ἀριθ. 8 περιφράγμα χρησιμοποιηθῆ μόνον διὰ τυφοπαθεῖς. Ἀπήτησαν δὲ ὅπως οὗτοι ἀναμιγνύονται μετ' ἄλλων ἀρρώστων πασχόντων ἐκ διαφόρων ἄλλων ἀσθενειῶν, — διαταγῆ, τῆς ὁποίας φαίνεται ἀδύνατον νὰ εὑρεθῆ οἰαδήποτε δικαιολογία. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅλης αὐτῆς τῆς καταστάσεως ἦτο ἀπλῶς ἢ μετάδοσις τῆς ἐπιδημίας καὶ εἰς ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἦσαν ἤδη προσβεβλημένοι ἐξ ἄλλης τινὸς νόσου ἢ ἐνοχλήματος.

Κατὰ τὸν πρῶτον μῆνα ἢ μερὶς τοῦ σιτηρεσίου δι' ἕκαστον ἀσθενῆ ἦτο ἡμισυ μικρᾶς φραντζόλας καὶ ἡμισυ κύπελλον γάλακτος καθ' ἑκάστην. Ὁ μόνος ζωμός τὸν ὅποτον ἐλάμβανον προήρχετο ἐκ τοῦ μαγείρειου τοῦ στρατοπέδου, ἐλαμβάνετο ὅμως ἐντὸς ξυλίνου κάδου ἀνευ καλύμματος, ἐφθανε δὲ εἰς τὸ νοσοκομεῖον —

(οὕτω λέγει εἰς τὸν αἰχμαλώτων) — πλήρης κοιλότητος καὶ ἄλλης ἀκαθαρσίας. Ἡ διαίτα αὕτη ἦτο βεβαίως δεινὴ δι' ἀσθενεῖς πύρρυσσοντας. Πράγματι τὸ σιτηρεσίον δὲν ἦτο ποσῶς τοιοῦτον, ἦτο ἀπλῶς πρόσχημα σιτηρεσίου. Δὲν ἦτο καὶ δυνατόν νὰ δοθῆ εἰς τοὺς ἀσθενεῖς οὐδὲ θερμὸν ὕδωρ μετὰ τοῦ γάλακτος των.

Αἱ συνθήκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας εὐρίσκετο τὸ στρατόπεδον ἦσαν πολὺ ὑπέρτεραι τῆς ἀντοχῆς τῶν τεσσάρων Ἄγγλων ἰατρῶν οἱ ὅποιοι εἶχον ἀπομείνει ἐκεῖ δύο ἐξ αὐτῶν ὁ Ταγματάρχης καὶ ὁ Δοχ. Σάτκλιφ ἐντὸς ὀλίγου προσεβλήθησαν ἐκ τῆς νόσου καὶ ἀπέθανον ἐκ τύφου ἕνα περίπου μῆνα μετὰ τὴν εἰς τὸ στρατόπεδον ἀφίξιν των. Βραδύτερον προσεβλήθη ἐκ τῆς ἐπιδημίας καὶ ὁ Δοχ. Φίηλδ ἀποθανὼν ἐπίσης. Οὐδεμίαν ἀπομένει ἐν τῇ συνειδήσει τῆς Ἐπιτροπῆς ἀμφιβολία, ὅτι ἡ κατάστασις εἰς τὴν ὁποίαν αἱ Γερμανικαὶ ἀρχαὶ τοῦ στρατοπέδου εἶχον ἐπιτρέψει ὥστε νὰ περιέλθῃ τὸ στρατόπεδον καὶ οἱ αἰχμαλῶτοι τοὺς ὁποίους ἐγκατέλειψαν εἰς τὴν τύχην των, ἦτο τὸ ἄμεσον αἷτιον τοῦ θανάτου τῶν ἀφωσιωμένων τούτων ἀνδρῶν. Ὁ ὑπολοχαγὸς Λῶντερ προσε-

βλήθη ἐν τέλει βαρέως ἐκ τῆς νόσου κατὰ τὴν 7^{ην} Μαρτίου, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπὶ τρεῖς ὄλας ἡμέρας, καίπερ πυρέσσων ἐκ τοῦ μολύσματος, παρέμενεν ἐν τούτοις ἀφωσιωμένος πιστῶς εἰς τὸ ἔργον του, ἀφοῦ οὐδεὶς ὑπῆρχε τότε ὅπως τὸν ἀντικαταστήσῃ. Μόνος αὐτὸς ἐκ τῶν προσβληθέντων ἐκ τῆς νόσου ἀξιωματικῶν ἀνέρρωσεν ἐν τέλει. Ἐνῶ δὲ εὐρίσκετο εἰσέτι ἐν ἀναρρώσει ἀνέλαβε καὶ πάλιν γενναίως τὸ καθήκον του.

Τὴν 7^{ην} Μαρτίου ὁ Ταγμ. Πρῆστλυ καὶ ὁ Λοχ. Βιδάλ διετάχθησαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὸ κύριον στρατόπεδον. Συνήντησαν ἐκεῖ τὸν Λοχ. Φίηλδ. Ὁ Ταγμ. Φράυ καὶ ὁ Λοχ. Σάτκλιφ ἔπνεον ἤδη τὰ λοιθια. Ὁ ὑπολοχαγὸς Λῶντερ, ὡς ἀνωτέρω ἐσημειώθη, εὐρίσκετο εἰς τὰ πρῶτα στάδια τοῦ τύφου.

Δύο Ρῶσοι ἰατροὶ στρατηγοὶ εἶχον τὴν διεύθυνσιν τοῦ νοσοκομείου. Ὑπῆρχον ἤδη περὶ τὰ 1000 τυφικὰ κρούσματα ἐν τῷ στρατοπέδῳ, νέα δὲ τοιαῦτα, ἀναλαγοῦντα πρὸς 50 καὶ ἐνίοτε καὶ περισσότερα καθ' ἑκάστην, ἐξεδηλοῦντο. Ὑπῆρχον τότε περὶ τοὺς 150 Βρεττανοὶ τυφοπαθεῖς.

Οἱ Βρεττανοὶ ἀσθενεῖς ἔκειντο χαμαὶ ἀναμιξ μετὰ τῶν Γάλλων καὶ τῶν Ρῶσων ὄχι μόνον εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 8 περίφραγμα ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα τοιαῦτα τοῦ στρατοπέδου. Ἐπειδὴ ἦσαν ἐνδεδυμένοι ἄλλοι μὲν Γαλλικὰς, ἄλλοι δὲ Βελγικὰς καὶ ἄλλοι Ρωσικὰς στολὰς, ἦτο δύσκολος ἡ ἀναγνώρισίς των. Κατέκειντο ἐνδεδυμένοι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ ἐπὶ τῶν ἀχυρῖνων στρωμάτων, περὶ ὧν ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω. Κατ' ἀρχὰς δὲν ὑπῆρχον κλίνας εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 8 περίφραγμα, δὲν ὑπῆρχον ἀκόμη—ὡς ἐσημειώθη ἤδη—οὐδὲ κὰν κλινοστρωματὰ. Ὁ Ταγμ. Πρῆστλυ εἶδεν ἀνδρας ἐν παραληρήματι ἀνακινοῦντας τοὺς βραχιόνιας των, οἵτινες ἦσαν ἐμβαπτισμένοι μέχρις ἀγκῶνος ἐντὸς κοπρανώδους οὐσίας. Οἱ ἀσθενεῖς ἔβριθον παρασιτικῶν ζωύφιων ὑπὸ τὸ ἡμίφως τοῦ θαλάμου ἐδοκίμασε νὰ ψηκτρίσῃ ἀπὸ τὴν στολὴν ἀσθενοῦς κατὶ τὸ ὅποιον ἐφαίνετο ὡς ἐπισώρευσις σκόνης, ἀνεκάλυψε δὲ ὅτι ἡ ἀκαθαρσία

αὕτη ἦτο ἀπλῶς κινουμένη φάλαγξ φθειρῶν. Εἰς ἓνα θάλαμον τοῦ ὑπ' ἄρ. 8 περιφράγματος οἱ ἀσθενεῖς ἔκειντο τόσον πυκνῶς προσκολλημένοι ὅ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὥστε ὁ ἰατρὸς Πρῆστλυ ὑπεχρεώθη νὰ ἴσταται διασκελιστὶ μεταξύ των διὰ νὰ τοὺς ἐξετάσῃ.

Ἡ περιγραφή τοῦ Λοχ. Βιδάλ εἶνε ἔτι πλέον τρομακτικῆς φύσεως. Ἦτο ἀδύνατος, λέγει, ἡ ἐξεύρεσις πλατέων δοχείων διὰ τὰς κλίνας τῶν Βρεττανῶν ἀσθενῶν, ἐπομένως, ἐν περιπτώσει παραληρηματός, ἀλλὰ καὶ εἰς ὀλιγώτερον ἀκόμη σοβαρὰς περιπτώσεις, ἢ κατάστασις εἰς τὴν ὁποίαν περιήρχετο ἡ κλινοστρωμνὴ ἦτο ἀπερίγραπτος. Καὶ ἀπλοῦν ἀκόμη χαρτὶ διὰ καθαρῶς ὑγιεινοὺς σκοποὺς ἦτο πρᾶγμα σχεδὸν ἀνεύρετον.

Ἡ δυσκολία περὶ τὴν ἐξεύρεσιν ἐπαρκῶν φαρμάκων καὶ ἐπιδεδουμημένων εἰδῶν ἦτο ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐκτακτικῶς μεγάλη. Τὸ καμφοροῦχον ἔλαιον, λέγει ὁ Λοχ. Λίντερ, ἦτο ἀδύνατον νὰ εὑρεθῇ ἐν Βιέννῃ εἰς ἐπαρκεῖς ποσότητες, καὶ ἀντίθεσιν πρὸς ἕτι συνέβαιναν εἰς ἄλλα Γερμανικὰ στρατόπεδα, ὡς ἀντελήφθη προσωπικῶς καὶ ὁ ἴδιος, τὸ εἶδος δὲ τοῦτο ἦτο κυριολεκτικῶς τὸ μόνον ὑπάρχον διεγερτικόν. Καθ' ἑκάστην διεβιβάζετο κατάλογος τῶν ἀναγκασιούτων ἰατρικῶν φαρμάκων καὶ εἰδῶν, καὶ ὅμως μόνον τὸ τρίτον τῶν ζητουμένων πραγμάτων παρείχετο εἰς τὸ στρατόπεδον. Αἱ ἐσχάραι κατακλίσεως ἦσαν κοινὴ πάθησις. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις δάκτυλοι ποδῶν ἢ καὶ ὀλόκληροὶ πόδες ἐπάσχον γάγγραιναν, δὲν ὑπῆρχον δὲ ἐπαρκῆ ἐπιδεδουμημένα εἶδη πρὸς ἐπίδουσι τῶν πληγῶν. Εἰς ἐκ τῶν ἀσθενῶν, ἐπιστρέψας ἤδη εἰς τὴν χώραν ταύτην [τὴν Ἀγγλίαν], ὁ στρατιώτης Lutwyche τοῦ πρώτου τάγματος τῶν Βασ. Σκώτων Τυφεκοφόρων, ἐδέησε κατὰ Μάϊον νὰ ὑποστῇ ἀκρωτηρίασιν τῆς μιᾶς κνήμης κάτωθεν τοῦ γόνατος, κατὰ Ἰούλιον δὲ ὑπέστη διέκπρισιν καὶ τῆς ἐτέρας ἐν τῇ αὐτῇ τόπῳ, εἰς ἀμφοτέρας δὲ τὰς περιπτώσεις συνεπεία γαγγραινῆς. Ἐὰν ὑπῆρχον ἐπίδουμοι ὅπως χρησιμοποιοῦν ὅταν ἦτο ἀνάγκη, ἀμφοτέροι οἱ πόδες τοῦ

ἀνθρώπου θὰ ἐσώζοντο πιθανώτατα. Καὶ ἡ περίπτωσις αὕτη δὲν εἶνε μοναδική. Οἱ ἰατροὶ εἶνε πεπεισμένοι ὅτι ἡ μετατυφικὴ γάγγραινα ἢ ὁποία ἦτο τόσον συνήθης, ὡφείλετο κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸ γεγονός ὅτι διὰ τόσους ἀσθενεῖς δὲν ὑπῆρχον οὔτε περι-κνημίδες οὔτε ἄλλο τι πρὸς τήρησιν θερμῶν τῶν κάτω ἄκρων τῶν ἀνδρῶν.

Κατὰ τὰ πρῶτα στάδια τῆς ἐπιδημίας δὲν ὑπῆρχον σχεδὸν καθόλου εἶδη νοσοκομειακοῦ ἱματισμοῦ διὰ τοὺς Βρεττανοὺς αἰ-χμαλώτους. Ὑπῆρχε μόνον μικρὸν δωμάτιον περιέχον θεῖον πρὸς ἀπολυμαντικούς σκοπούς. Ὅταν ὁ ἐξωτερικὸς ἱματισμὸς ἀσθε-νοῦς τινος ἀφηρεῖτο ἀπ' αὐτοῦ ὅπως σταλῆ εἰς τὸ ἀπολυμαντή-ριον, ὁ ἀσθενὴς ἐγκατελείπετο μὲ τὸ ὑποκάμισον, ἐπειδὴ δὲν παρ-εῖχοντο ἄλλα φορέματα ἢ ὑποκάμισον. Ἐκαστὸς ἀσθενὴς ἔφερε μαζί του ἐκ τοῦ στρατοπέδου τὰ κλινοσκεπάσματα του καὶ ἐπειδὴ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχουν ἄλλα καλύμματα καθ' ὃν χρόνον ἐγένετο ἡ ἀπολύμανσις, καθίστατο ἀδύνατος ἢ ἐπαρκὴς ἀπολύμανσις τῶν ἐνδυμάτων των χωρὶς νὰ υποχρεωθῶν οἱ ἄνδρες νὰ ἀπομένουν γυμνοί.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν πλῆσιν τῶν ἀσθενῶν ἐν τῇ νοσοκομίῳ, περὶ τούτου οὐδὲ λόγος πρέπει νὰ γίνεταί. Μέχρι τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν, χάρις εἰς τὰς προσπάθειαις τοῦ λοχ. Βιδάλ, κατωρ-θώθη ἡ προμήθεια ἐξ Ἀγγλίας ποσότητός τινος σάπωνος, ἦτο ἀνύπαρκτον τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἐν τῇ στρατοπέδῳ. Ἡ μόνη ὑπάρ-χουσα προμήθεια σάπωνος ἦτο μικρά τις ποσότης ἐξασφαλισθεῖσα ἐκ τοῦ εἰδικοῦ διὰ τοὺς ἀξιωματικούς πρατηρίου (canteen), αὕτη δὲ ἐφυλάσσετο διὰ τὰς χειρίστας περιπτώσεις.

Εἰς τὴν μεγάλην ὀργανωτικὴν ἰκανότητα τοῦ Ταγμ. Πρῆστλυ, τὴν ἀφωσιωμένην ἐργασίαν καὶ τὴν ἰσχυρὰν προσωπικότητα τοῦ Λοχ. Βιδάλ, καὶ εἰς τὸ λαμπρὸν—μετὰ τὴν ἀνάρρωσίν του—ἔργον τοῦ Λοχ. Λῶντερ ὀφείλεται ἡ βαθμιαία βελτίωσις τῶν συνθηκῶν αἰ ὁποῖαι ἐπεκράτουν ἐν τῇ στρατοπέδῳ.

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 8 περίφραγμα ἐγκατεστάθη ἰδιαίτερον τμήμα πρὸς ἐξέτασιν τῶν ὑπόπτων κρουσμάτων, τὸ ὁποῖον ἐτέθη ὑπὸ τὴν φροντίδα τοῦ Λοχαγοῦ Λῶντερ. Ὁ Ταγματάρχης Πρήστλυ ἀνέλαβεν ἐν τῷ νοσοκομείῳ τὴν θεραπείαν τῶν τυφικῶν, ὁ δὲ Λοχαγὸς Βιδάλ, παρεκτός τῶν ἄλλων καθηκόντων του, ἐδέχθη ὑπὸ τὴν φροντίδα του καὶ τὸ χειρουργικὸν τμήμα. Ὁ Ταγμ. Πρήστλυ ἐν τέλει ἔλαβε τὴν ἀδειαν νὰ περισυλλέξη, καὶ περισυνέλεξε πράγματι, πάντας τοὺς Βρεττανοὺς τυφοπαθεῖς ἐντὸς ἐνὸς οἰκίσκου τοῦ περιφράγματος ἐκείνου. Ἐξησφάλισεν ὑπὲρ τῶν ἀσθενῶν του ὅσας κλινοστρωμνάς, νοσοκομειακὰ εἶδη ἱματισμοῦ καὶ ἐσωρροῦχων, οὐροδοχεῖα καὶ ἄλλα χρειώδη ἡδυνήθη, καθ' ὅσον τὰ εἶδη ταῦτα διεξέφευγον καθ' ἑκάστην διὰ τῶν Γερμανικῶν χειρῶν εἰς τὴν ἀποθήκην. Ἐκκονόνισεν ὥστε τὸ γάλα καὶ ὁ ζυμὸς νὰ φθάνουν εἰς εἰδικὰ ἀγγεῖα πρὸ τοῦ οἰκίσκου ὁπέτωγεν ὑπὲρ ἐκάστου ἀσθενοῦς περὶ τὰ τροφὰ κώπελα γάλακτος καθ' ἑκάστην, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀναρρωνησάντων ἑλαφρὸν ζυμὸν καὶ ὀλίγα τινα λευκὰ φραντζολάκια. Τὰ εἶδη ἱματισμοῦ, αἱ κλίνας καὶ τὰ κλινοσκεπάσματα περισυνέλεγησαν βαθμηδόν, οὕτως ὥστε οἱ ἀσθενεῖς ἡδύνατο ἐπὶ τέλους νὰ περιβληθοῦν καθαρὰ ἐνδύματα, ἐνῶ τὰ ἰδικὰ τῶν ἀπελυμαίνοντο ἐντὸς κινητοῦ ἀπολυμαντήρος δι' ἀτμοῦ, ὁ ὁποῖος μετὰ τινα χρόνον κατωρθώθη ἐπὶ τέλους νὰ λειτουργῇ. Καθ' ὅσον τὰ κρούσματα ἠλαττοῦντο, ἡ τρομακτικὴ ὑπερπύκνωσις ἢ ὁποία ὑφίστατο κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας ἐν τῷ νοσοκομείῳ, ἤρξατο ἐν τέλει ἐκλείπουσα.

Εἰς ὅλην ταύτην τὴν ἐργασίαν τῶν ὁ Ταγμ. Πρήστλυ, ὁ Λοχ. Βιδάλ καὶ ὁ Λοχ. Λῶντερ ὑπεβοηθήθησαν λαμπρῶς ὑπὸ τῶν πολλῶν Ἀγγλῶν αἰχμαλώτων, οἱ ὁποῖοι προσεφέρθησαν αὐθορμήτως νὰ ὑπηρετήσουν ὡς νοσοκόμοι. Πολλοὶ ἐκ τῶν ἀφωσιωμένων τούτων ἀνδρῶν προσεβλήθησαν ἐκ τοῦ μολύσματος καὶ ἀπέθανον ἐκ τοῦ ἐξανθηματικῆς πυρετοῦ.

Ἄπαξ μόνον καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιδημίας ἀπεσκέ-

φθη τὸ νοσοκομεῖον ἢ τὸ στρατόπεδον ὁ Δρ. Ἄσεμπαχ (Aschenbach). Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ ἐγένετο τέσσαρας περίπου ἑβδομάδας μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Ταγμ. Πρήστλυ καὶ ἀφοῦ ἀποκατεστάθη ποιά τις τάξις πραγμάτων. Ὁ Γερμανὸς ἰατρός εἰσήλθεν εἰς τὸ νοσοκομεῖον περιβεβλημένος πλήρη προφυλακτικὴν ἐνδυμασίαν μετὰ προσωπίδος καὶ ἐλαστικῶν χειροκτιῶν. Ἡ ἐπιθεώρησις τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ἦτο βραχεῖα καὶ σύντομος.

Διὰ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἐπιδημίας, πληροφοροῦται ἡ Ἐπιτροπὴ ὅτι εἰς τὸν Δρα Ἄσεμπαχ ἀπενεμήθη ὁ Σιδηροῦς Σταυρός.

Τινὲς τῶν ἐξωθεν τοῦ στρατοπέδου Γερμανῶν φρουρῶν προσεβλήθησαν ἐκ τοῦ μολύσματος, διότι, ἀντιθέτως πρὸς τὰς διαταγὰς τὰς ὁποίας εἶχον, ἐπέμενον νὰ πωλοῦν πράγματα εἰς τοὺς αἰχμαλώτους. Οἱ παθόντες οὗτοι ἐποθετήθησαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν εἰς τὸ νοσοκομεῖον ἐξω τοῦ στρατοπέδου, εἰς δὲ Γερμανὸς ἰατρός, Ἄλσατος ὡς φαίνεται, ἀπεστάλη πρὸς νοσηλείαν τῶν. Πολὺ μετὰ τὴν ἐνσκηψιν τῆς ἐπιδημίας ὁ νεκρὸς οὗτος ἰατρός ἐπεσκέφθη τὸ νοσοκομεῖον, διὰ νὰ λάβῃ ὅμως ἀπλῶς βακτηριολογικὰ δείγματα πρὸς ἐπιστημονικὴν μελέτην τοῦ ἐν Μαγδεμβούργῳ. Οὐδεμίαν βοήθειαν παρέσχεν.

Ἐξαιρέσει τῶν δύο τούτων περιπτώσεων οὐδεμία ἄλλη ἐπίσκεψις ἐγένετο εἰς τὸ στρατόπεδον καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιδημίας ὑπὸ οἰουδήποτε μέλους τῆς Γερμανικῆς Ἱατρικῆς ὑπηρεσίας.

Οἱ νεκροὶ ἐθάπτοντο ἐντὸς κοιμητηρίου, τὸ ὁποῖον ἀπετελέσθη ἐκ τινος γωνίας τοῦ στρατοπέδου. Οἱ Γερμανοὶ καθ' ἑκάστην ἀπέστελλον εἰς τὸ στρατόπεδον ἀριθμὸν φερέτρων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐτίθεντο τὰ πτώματα τῶν ἀποθνησκόντων, μεταφερόμενα ἐξω ὑπὸ τῶν συντρόφων τῶν διὰ τινος πυλίδος ἢ ὁποία ἦτο ἡνοιγμένη ἐπὶ τοῦ ἐξ ἀκανθωτοῦ συρματοπλέγματος διαφράγματος. Χῶρος ἐπαρκῆς πρὸς ταφὴν τῶσων ἀνθρώπων δὲν ὑπῆρχεν, ὡς ἐκ τούτου τὰ

φέρετρα ἐτοποθετοῦντο τὸ ἐν ἐπὶ τοῦ ἄλλου· ἢ Ἐπιτροπὴ ὁμῶς δὲν φρονεῖ ὅτι ὑπῆρχεν εἰδικὸς τις κίνδυνος ὡς ἐκ τούτου. Ἐκεῖνο ὁμῶς τὸ ὁποῖον βαρύτερα ἔφερον οἱ αἰχμαλῶται εἰς τὸ σημεῖον τούτου, ἦσαν οἱ εἰρωνικοὶ σαρκασμοὶ διὰ τῶν ὁποίων ὑπεδέχοντο συχρὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν φερέτρων οἱ κάτοικοι τοῦ Βίττεμπεργ, εἰς τοὺς ὁποίους, ἰσταμένους ἔξωθεν τοῦ συρματοπλέγματος, ἐπετρέπετο νὰ περιῦθρίζουν τοὺς νεκροὺς των.

Κατὰ τοὺς πρώτους δύο μῆνας ὁ τύφος ἦτο αἰμορραγικός. βραδύτερον προσέλαβεν ἠπιωτέραν μορφήν.

Ἐκ τῶν Ἑγγλῶν αἰχμαλώτων προσεβλήθησαν ἐκ τῆς νόσου περὶ τοὺς 250—300, ἐκ τῶν ὁποίων 60 ἀπέθανον. Οἱ θάνατοι μεταξὺ τῶν Γάλλων καὶ τῶν Ρώσων ἦσαν, φυσικῶ τῷ λόγῳ, πολὺ περισσότεροι (*). Οἱ ἰατροὶ καὶ οἱ νοσοκομοῦντες βοηθοὶ ἐδοκιμάσθησαν βαρύτερα· ἢ μεταξὺ αὐτῶν θνησιμότης ὑπῆρξε μεγάλη.

Αἱ περιπτώσεις μετατυφικῆς γαγγραινῆς ὑπῆρξαν συχνοτάται, ὀφειλόμεναι κυρίως, κατὰ πάσαν πιθανότητα, εἰς τὴν ἀνεπαρκῆ κατὰ τὰς νύκτας θέρμανσιν τῶν διαφόρων διαμερισμάτων τοῦ στρατοπέδου, καθὰ δὲ ἀνωτέρω ἐλέχθη, καὶ εἰς ἔλλιπὴ κατὰ τοῦ ψύχους προφύλαξιν συνεπέλα ἀνεπαρκῶν κλινοσκεπασμάτων.

Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας παρίστατο πολλάκις ἀνάγκη νὰ ἀπολύωνται ἐκ τοῦ νοσοκομείου οἱ ἀσθενεῖς, προτοῦ κἄν ἀπέκτων τὴν δύναμιν νὰ κινηθῶσι. Μερικοὶ μάλιστα εἶχον τὴν δύναμιν νὰ βηματίσουν· ἦτο ὁμῶς ἀνάγκη νὰ ἐξέλθουν τοῦ νοσοκομείου διὰ νὰ κενωθῇ χώρος πρὸς εἰσδοχὴν νέων ἀσθενῶν, τῶν ὁποίων αἱ ἀνάγκαι ἦσαν μεγαλύτεραι.

Πολλάκις οἱ ἄνδρες οὗτοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὸν θάλαμόν των καὶ νὰ κατὰκινῶνται ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ ἐδάφους, ἐπειδὴ ἐπὶ πολὺν χρόνον δὲν παρείχοντο νέαι κλῖναι ἢ κλινοστρωματὰ, αἱ δὲ κλινοστρωματὰ τὰς ὁποίας μετέφερον οὗτοι

(*) Σημ. μεταφρ.— Κατ' ἀναλογίαν, φυσικὰ, πρὸς τὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν τῶν Γάλλων καὶ τῶν Ρώσων αἰχμαλώτων.

εἰς τὸ νοσοκομεῖον ἔπρεπε νὰ καταστρέφωνται ἔνεκεν τῆς καταστάσεως εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο.

Ὁ Λοχ. Βιδάλ λέγει ὅτι τὴν κατάστασιν ταύτην ἀντελαμβάνοντο πληρέστατα αἱ Γερμανικαὶ ἀρχαί, χωρὶς ὅμως νὰ καταβάλλεται οἰαδήποτε ὑπ' αὐτῶν προσπάθεια πρὸς βελτίωσιν. Πολλάκις ἐγένοντο—συνήθως διὰ τῶν Γάλλων καὶ Ρώσων ἰατρῶν— παραστάσεις διὰ τὴν καταφανῆ ἐχθρότητα ἢ ὁποῖα ἐπεδεικνύετο πάντοτε κατὰ τῶν Ἑγγλων ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ στρατοπέδου, αἱ παραστάσεις ὅμως αὐταὶ διεβιδάζοντο κατ' ἐπανάληψιν πρὸς τὸν ἐπι κεφαλῆς τῆς Γερμανικῆς ἰατρικῆς ὑπηρεσίας ἰατρόν, συνήθως ὅμως ἄνευ ἀποτελεσμάτων.

Μετὰ τὰ μέσα Ἀπριλίου, ἐν τούτοις, ἐξευρέθησαν βαθμηδόν, ὡς ἀνωτέρω σημειοῦται, κλίμα καὶ εἶδη ἱματισμοῦ διὰ τὸ νοσοκομεῖον, καθ' ὅσον δὲ ὁ καιρὸς ἐκίνετο θερμότερος, ὁ ἀριθμὸς τῶν κρουσμάτων ἠλαττοῦτο. Σὺν τῇ ἐλαττώσει τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀσθενῶν, αἱ διαφορᾶι προμήθειαι κατέστησαν ἐπαρκεῖς, οὕτως ὥστε πᾶς ἀσθενῆς τοῦ νοσοκομείου Βίττενμπεργ, ὁποιαδήποτε καὶ ἂν ἦτο ἡ πάθησίς του, εἶχε κλίμα καὶ τὰ ἀναγκαῖα εἶδη ἱματισμοῦ.

Τὸ τελευταῖον ἐπὶ Ἑγγλου τυφικὸν κρούσμα συνέβη κατὰ τὰ μέσα Μαΐου, τὸ τελευταῖον δ' ἐπὶ Ρώσσου, κατὰ Ἰούλιον.

Περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου πάντες οἱ ἀσθενεῖς εἰσῆλθον ἤδη εἰς στάδιον ἀναρρώσεως, πλὴν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἔπαθον ἐκ μεταφυικῆς γαγγραινῆς.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιδημίας ἐγένετο ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐγκατάστασις ἐπαρκοῦς τινος ἀπολυμαντηρίου ἐνδυμάτων ἔξωθεν τοῦ στρατοπέδου, τοῦ ἔργου ὅμως δὲν ἐπεσπεύσθη ἡ συμπλήρωσις καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἦτο ἔτοιμον πρὸς χρῆσιν παρὰ μόνον ἐν δεκαπενθήμερον μετὰ τὴν ἐκδήλωσιν καὶ τοῦ τελευταίου τυφικοῦ κρούσματος μεταξὺ τῶν Ἑγγλων. Ἡ παρουσία του ἐν τούτοις ἐκεῖ θὰ προλάβῃ πιθανῶς πᾶσαν ὑποτροπὴν τῆς νόσου.

Κατὰ Μάϊον ἐπίσης ἀνηγγέρθησαν νέοι νοσοκομειακοὶ οἰκίσκοι ὀπισθεν τῶν συρματοπλεγμάτων, ἅτινα ὡς ἐκ τούτου μετετοπίσθησαν πρὸς τὰ ὀπίσω οὕτως ὥστε νὰ περιλάβουν τοὺς πρώτους.

Ἐκαστος τῶν οἰκίσκων τούτων ἔχει τρεῖς θερμάστρας, ἐντὸς αὐτῶν δὲ ὑπάρχουν κλίνας ἐφωδιασμέναι διὰ κλινοστρωμνῶν πεπληρωμένων διὰ ροκανιδίων, καθὼς καὶ σινδόνων, κλινοσκεπασμάτων καὶ μαξιλαριῶν.

Προτοῦ ὅμως οἱ οἰκίσκοι καταστῶσιν ἔτοιμοι πρὸς χρησιμοποίησιν, ἢ ἐπιδημία εἶχεν ἤδη ἐκλίπει.

Ὡς εἶνε καταφανὲς ἐκ τῆς ἐκθέσεως ταύτης, αἱ συνθήκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐτέλει τὸ στρατόπεδον ἦσαν τοιαῦται, ὥστε δὲν ἦτο δυνατόν διὰ τὸν Ἀμερικανὸν πρεσβευτὴν ἢ τὸ προσωπικόν του νὰ τὸ ἐπισκεφθῆ παρα μετὰ πολλοῦς μῆνας. Τὸ ἐπισκέφθη ἐν τούτοις ὁ κ. Λίθγκου-Ὄσμπορν (Lithgow-Osborne) τὴν 29^{ην} Ὀκτωβρίου καὶ αὐτὸς ὁ κ. Γεράρντ (Gerard, ὁ Ἀμερικανὸς πρεσβευτὴς) καὶ ὁ κ. Ρώσσελλ (Russell) τὴν 8^{ην} Νοεμβρίου, ἔχουν δὲ ὑποβληθῆ αἱ ἐκθέσεις των.

Πᾶσαι αἱ πρὸ τῆς Ἐπιτροπῆς πληροφορίαι πιστοποιοῦν ὅτι μετὰ τὰς ἐπισκέψεις ταύτας καὶ ὡς ἀποτέλεσμα αὐτῶν ἐπῆλθον μεγάλαι ἐπὶ πλέον βελτιώσεις εἰς τὰ τοῦ στρατοπέδου καὶ περὶ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ.

Ἡ Ἐπιτροπὴ πληρέστατα ἀναγνωρίζει ὅτι κατὰ τὰς ἀρχάς τοῦ πολέμου, ὅποτε ἢ αἰφνιδία καί, ἴσως, ἀπροσδόκητος συρροὴ Ρώσων αἰχμαλώτων κατέλαβον ἐξ ἀπροόπτου τὰς ἀρχάς, πρέπει νὰ συγγνωσθῶσιν ὅπωςδήποτε αἱ παντοειδεῖς ἐλλείψεις ὅσαι ἐξεδηλώθησαν ἐν τοῖς στρατοπέδοις τῶν αἰχμαλώτων, πολλὰ τῶν ὁποίων αὐτεσχεδιάσθησαν ἐκ τοῦ προχείρου. Προσεπάθησε λοιπὸν παντοιοτρόπως ἡ Ἐπιτροπὴ νὰ γνωρίσῃ ἐὰν ἠδύνατο νὰ εὔρεθῃ οἰαδήποτε δικαιολογία διὰ τὴν μεταχείρισιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἦσαν ἐκτεθειμένοι οἱ αἰχμάλωτοι οὗτοι τοῦ Βίττεμπεργ καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς ἐν τῷ στρατοπέδῳ δοκιμασίας

των. Δὲν ἠδυνήθησαν ὅμως νὰ εὔρουν καμμίαν δικαιολογίαν.

Ἐξῶθεν τοῦ στρατοπέδου τῶν αἰχμαλώτων ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνακαλύψῃ καμμίαν ἔνδειξιν σπάνιος εἶτε τροφίμων, εἶτε φαρμάκων, εἶτε χειρουργικῶν μέσων, ἤτις ἠδύνατο νὰ δικαιολογήσῃ τὴν παράλειψιν τῶν Γερμανικῶν ἀρχῶν ὅπως ἐφοδιάσωσι τοὺς ἀσθενεῖς τῶν αἰχμαλώτους δι' ἐπαρκῶν τοιούτων εἰδῶν.

Ἐν τῷ Νοσοκομείῳ τοῦ Διαδόχου (Kronprinz Hospital) καὶ εἰς τὸ Νοσοκομεῖον Elbarfin ἡ προμήθεια τῶν χρησίμων ἰατρικῶν εἰδῶν ἦτο ἐπαρκής, ἤδη ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου. Ὡς ἐσημειώθη ἀνωτέρω, οἱ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἰατροὶ ἦσαν ἐπαρκῶς ἐφωδιασμένοι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιδημίας διὰ τροφῆς εἰς ἐξαιρετικῶς μετρίαν τιμὴν καὶ προφανῶς ἀνευ τινὸς δυσκολίας περὶ τὴν προμήθειάν τῆς. Μετὰ τὴν ἐκλείψιν τῆς ἐπιδημίας καὶ τὴν ἐπάνοδον τῶν Γερμανῶν φρουρῶν εἰς τὸ στρατόπεδον, ὁ Ταγματάρχης Πρὸςτλυ καὶ ὁ Λοχαύτης Βιδάλ ἐλάβον πολλάκις τὴν ἀδειαν νὰ ἐπισκεφθῶν τὴν πόλιν Βίττεμβεργ ὑπὸ συνοδείαν, ἀκόμη δὲ καὶ τότε εὔρον εἰς τὴν πόλιν ἀφθόρους προμηθείας παντὸς ἀναγκαίου πράγματος.

Καὶ ἐν τούτοις ἐπὶ μῆνας ὀλοκλήρους τὸ ὑπὸ τῆς δλεθρίας μάστιγος πληγὴν στρατόπεδον εἶχεν ἀποστερηθῆ καὶ τῶν στοιχειωδωστέρων εἰδῶν τῶν ἀναγκαίων πρὸς ζωάρκειαν, ἀκόμη καὶ τῶν ἀπλουστέρων φαρμάκων, δὲν ἐχορηγοῦντο δὲ εἰς αὐτὸ οὐδὲ καὶ οἱ χειρουργικοὶ ἐπίδεσμοι διὰ τὰς πληγὰς τῶν ἀσθενῶν.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπομένως εἶνε ὑποχρεωμένη ν' ἀναζητήσῃ ἄλλοῦ τὴν ἐξήγησιν τῆς ἐγκληματικῆς ὀλιγορίας, τῆς ὁποίας αἱ Γερμανικαὶ ἀρχαὶ φαίνονται εἰς αὐτὴν ἔνοχοι. Καὶ τὴν ἐξήγησιν ταύτην εὐρίσκει εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀρχῆς διοικήσεως τοῦ στρατοπέδου Βίττεμβεργ. Φαίνεται ἀπίστευτον καὶ ὅμως εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ ἐνέργεια τῶν Γερμανῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν τῆς φρουρᾶς, ἐγκαταλειψάντων ἐσπευσμένως τὸ στρατόπεδον καὶ ἐξασκούντων κατόπιν τὸν ἔλεγχόν των ἐπὶ τῶν

ἐγκλείστων αἰχμαλώτων διὰ γεμισμένων ὄπλων ἔξωθεν τοῦ συρματοπλέγματος, ἦτο ἀπλῶς ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τὰς μεθόδους καὶ τὴν καθόλου διαγωγὴν τῶν ἀνθρώπων τούτων.

Ἡ σκληρότης περὶ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοπέδου Βίττεμπεργ ὑπῆρξεν ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀρχῆς διαδόχου. Ἄγριοι σκύλοι ἐχρησιμοποιοῦντο κατὰ συνήθειαν πρὸς τρομοκράτησιν τῶν αἰχμαλώτων. ἡ μαστίγωσις διὰ βουνέου ἦτο συνήθης, οἱ ἄνδρες ἐπλήττοντο μὲ τὴν ἐλαχίστην πρόκλησιν ἢ καὶ ἀπροκλήτως ὄλως, προσεδέοντο δὲ ἐπὶ σύλων μὲ τοὺς βραχιονὰς των ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν, εἰς τὴν θέσιν δὲ ταύτην ἐκρατοῦντο ἐπὶ ὥρας ὀλοκλήρους. Ὁ Λοχ. Λῶντερ ἀναφέρει ὅτι πολλοὶ ἐκ τῶν ἀνδρῶν ὑφίσταντο τοιαύτην ἀποθάρρυνσιν ἐκ τῶν δοκιμασιῶν τούτων, ὥστε νὰ ποθοῦν νὰ προσβληθῶν ἐκ τοῦ τύφου, πρὸς τὸν ὁποῖον, παρ' ὅλα τὰ φρικιαστικὰ δεῖνά του, κατήντησαν ν' ἀποβλέπουν ὡς πρὸς ἐξ οὐρανοῦ εὐεργετήμα. Ἐπιτόμιον τὸν τύφον παρὰ τὴν παρουσίαν τῶν Γερμανῶν φρουρῶν.

Καὶ ἡ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιτομίας καταδειχθεῖσα πώρωσις ἱατροῦ κατέχοντος ἀνωτέραν θέσιν ὡς ὁ Δρ Ἄσεμπαχ ἀπεικονίζεται ἐξ ἐνὸς ἐπεισοδίου, τὸ ὁποῖον ἀφηγεῖται ὁ Λοχ. Λῶντερ. Ὁλίγῳ μετὰ τὴν ἄφιξιν τῶν Ἄγγλων ἱατρῶν εἰς τὸ στρατόπεδον ὁ Ταγμ. Φράυ μετὰ τοῦ Λοχ. Λῶντερ παρεκάλεσαν τὸν Δρα Ἄσεμπαχ, ἰστάμενον ἔξωθεν τῶν συρματοπλεγμάτων, νὰ τοῖς χορηγήσῃ ἱατρικὰ τινα εἶδη, τῶν ὁποίων ὑπῆρχεν ἐπείγουσα ἀνάγκη. Εἰς ἐκ τῶν τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Δρος Ἄσεμπαχ εἶχε κατὰ τὰ φαινόμενα διατεθῆ εὐνοϊκῶς ὑπὲρ τῆς αἰτήσεως, ὁ Δρ Ἄσεμπαχ ὅμως τὴν ἀπέρριψε σκαιῶς ἀποστρέψας τὸ πρόσωπον καὶ ἐκστομίσας τὰς λέξεις «Schweine Engländer» (χοῖροι Ἄγγλοι).

Ἡ Ἐπιτροπὴ φρονεῖ ὅτι ἐπεισόδιον ὡς αὐτό, μὲ πάντα τὰ σὺν αὐτῷ ὑπονοούμενα, ὀμιλεῖ εὐγλωττότατα.

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν μεθόδων τούτων αἴτινες περιεγράφησαν

ἀνωτέρω ἦσαν καταφανῆ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν 29^{ην} Ὀκτωβρίου 1915, καθ' ἣν ὁ κ. Δίθγκου-᾽Οσμπορν ἐπισκέφθη τὸ στρατόπεδον. Ἐν τῇ ἐκθέσει του περὶ τῆς ἐπισκέψεως ἐκείνης, ἀφοῦ παρατηρεῖ ὅτι αἱ Γερμανικαὶ ἀρχαὶ τοῦ στρατοπέδου θεωροῦν τοὺς αἰχμαλώτους των ὡς ἐγκληματίας, τοὺς ὁποίους μόνον ὁ φόβος συγκρατεῖ ἐν εὐπειθείᾳ, ὁ κ. ᾽Οσμπορν ἐπάγεται:

«*Εἰς οὐδὲν ἄλλο στρατόπεδον συνήντησα ὅπως ἐν Βίτεμβεργ φόβον ἐκ μέρους τῶν αἰχμαλώτων ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θὰ ἔλεγον θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ὑποφέρουν οἱ ἴδιοι κατόπιν.*»

Καὶ ὁ κ. Τζέραρδ [ὁ Ἀμερικανὸς πρεσβευτὴς] ὁμιλῶν περὶ τῆς ἐπισκέψεώς του ἣ ὅποια ἐγένετο τὴν 8^{ην} Νοεμβρίου, λέγει:

«*Ἡ ἐντύπωσις τὴν ὅποιαν ἀπεκόμισα μετὰ λεπτομερῆ ἐξέτασιν τοῦ στρατοπέδου καὶ μετὰ μακρὰς μου συνδιαλέξεις μετὰ τῶν αἰχμαλώτων, ἦτο εἰς πλεον ἄσμενεστέρα παρ' ἄλλον προσεδόκων ὅτι θὰ ἦτο.*»

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπομένως ἀναγκάσθη εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ τρομεραὶ δοκιμασίαι καὶ στερήσεις τῶν αἰχμαλώτων καθ' ὅλην τὴν ὑπὸ ἀνασκόπησιν περιόδον ὀφείλονται ἀμέσως εἰς ἐσκεμμένην σκληρότητα καὶ ὀλιγωρίαν τῶν Γερμανικῶν ἀρχῶν, αἱ ὅποιαι στοιχειώδεις καθήκον εἶχον κατὰ τὰς ἐπιταγὰς τῆς Συμβάσεως τῆς Χάγης νὰ σέδωνται καὶ φροντίζουσιν περὶ τῶν ἀνθρώπων τούτων, τραυματιῶν μάλιστα καὶ ἀσθενῶν ὡς ἦσαν, ἄνευ διακρίσεως ἐθνικότητος, καὶ ἐν τούτοις ἐνήργησαν ὡς ἐὰν οὔτε Σύμβασις οὔτε κἀν συνήθη ἀνθρώπινα ἔνστικτα εἶχον θέσιν τινὰ ἐν τῇ διεξαγωγῇ τῶν σχεδίων των.

Στρατιωτικὸς διοικητὴς τοῦ μέρους καθ' ὅλον τὸ ὑπ' ὄψιν χρονικὸν διάστημα ἦτο ὁ στρατηγὸς φὸν Ντάσσελ (von Dassel). Ἡ Ἐπιτροπὴ πιστεύει ὅτι μετετέθη ἤδη οὗτος ἐκ θέσεως τὴν ὅποιαν ἐδείχθη πάντοτε ἀκατάλληλος ὅπως κατέχη.

Ὁ Δ^ε ᾽Ασεμπαχ ὅμως παραμένει εἰσέτι ἰατρός, καίτοι δὲ ἡ

Ἐπιτροπή ἀναγνωρίζει ὅτι αἱ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὕλिकाὶ συνθήκαι δὲν εἶνε σήμερον δυσάρεστοι, ἢ βελτίωσις αὐτῆ εἶνε ἀποτέλεσμα διαρκῶν πιέσεων, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔπρεπε νὰ ἦσαν ἀναγκαῖαι, οὐδεμίαν δὲ πεποιθήσιν δύναται νὰ ἔχῃ ὅτι, ἐφόσον ὁ Δ^ο Ἀσεμπαχ εὐρίσκειται ἐκεῖ, οἱ αἰχμάλωτοι θὰ τυγχάνουν τῆς προσηκούσης εἰς αὐτοὺς προσοχῆς. Εἶνε ἀρκετὰ σοβαρὸν τὸ πρᾶγμα, κατὰ τὴν κρίσιν τῆς Ἐπιτροπῆς, ὅτι εἰς μίαν θέσιν τόσον ὑπεύθυνον αἱ Γερμανικαὶ ἀρχαὶ διατηροῦν—καὶ εἶνε σκανδαλώδες μάλιστα ὅτι καὶ ἐπαρρησιοφόρησαν—ἀξιωματικὸν ἔνοχον μιᾶς τόσον μεγάλης ὀλιγωρίας ὅσον ἐκείνη, διὰ τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ δώσῃ εὐθύναν μίαν ἡμέραν ὁ Δ^ο Ἀσεμπαχ.

Ἡ Ἐπιτροπή εἰσέρχεται ἤδη εἰς πλέον εὐάρεστον θέμα ἐφελεύουσα τὴν προσοχὴν—ἐὰν τῇ ἐπιτρέπεται τὸ τοιοῦτον—ἐπὶ τὸ λαμπρὸν ἔργον τοῦ Βρετανικοῦ ἱατρικοῦ προσωπικοῦ καὶ τῶν βοηθῶν αὐτοῦ κατὰ τὴν διάσκεψιν τῆς ἐπιδημίας. Περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ταγμ. Πρῆστλυ ἐγένετο ἡρῶς μίαις ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ ἦτο ὑπέρτερον παντὸς ἐπαίνου. Ὁ Δοχ. Βιδάλ ἦτο, κατὰ τὴν ἔκφρασιν ἐνὸς τῶν αἰχμαλώτων, τὸ εἰδωλὸν τοῦ στρατοπέδου· ὁ δὲ Ταγμ. Πρῆστλυ λέγει περὶ τοῦ Δοχ. Λῶντερ, ὅτι δὲν εὐρίσκει λέξεις ἐπαρκεῖς ὅπως ἐκφράσῃ τὸν θαυμασμόν του διὰ τὴν ριψοκίνδυνόν του τόλμην καὶ τὴν δεξιότητα καὶ τὸν ταπεινόφρονα τρόπον καθ' ὃν ἐξετέλει τὸ καθήκον του. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπιδημίας, οὗτος εἶχε βαστάσει τὸ μεγαλύτερον βάρος τῆς καταστάσεως.

Ἡ Ἐπιτροπή εἶδε τὸν Δοχ. Λῶντερ καθὼς καὶ τοὺς ἄλλους ἀξιωματικούς, φρονεῖ δὲ ἀδιστακτικῶς ὅτι εἶνε οὗτοι ἄξιοι τῆς ὑψηλῶς τιμητικῆς ταύτης ἐκφράσεως.

Καὶ πάντες οὗτοι οἱ ἀξιωματικοὶ συμφωνοῦν εἰς τοὺς ἐπαίνους των διὰ τὴν λαμπρὰν διαγωγὴν τῶν βοηθῶν των. Ἐκαστος τούτων εἶχε προσφερθῆ ἑθελουσίως νὰ ὑπηρετήσῃ ἐνοσήλευον δὲ αἰχμαλώτους πάσης ἐθνικότητος. Πάντες οὗτοι ἐν πλήρει ἐπι-

γνώσει τῶν κινδύνων—διότι εἶχον προειδοποιηθῆ περι τούτων— διεκινδύνευσαν τὴν ζωὴν αὐτῶν ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου δισταγμοῦ, πολλοὶ δ' ἐξ αὐτῶν καὶ ἀπέθανον ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ καθήκοντός των. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐλπίζει ὅτι θὰ δυνηθῆ ἐν καιρῷ τῷ δέοντι νὰ παράσχη εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Α. Μεγαλειότητος πλήρη κατάλογον τῶν ἡρωϊκῶν τούτων ὑπάρξεων.

Ἡ Ἐπιτροπὴ αἰσθάνεται ὅτι ἕκαστος τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ἀνδρῶν τούτων προσέφερον τὴν ζωὴν των ὑπὲρ τῆς ζωῆς τῶν ἄλλων, καθ' ὃν τρόπον καὶ οἱ στρατιῶται ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, τοιμᾶ δὲ νὰ ἐλπίζῃ ὅτι ἡ ἀφωσιωμένη ὑπηρεσία τῶν ἐπιζήσόντων ἐξ αὐτῶν θὰ μνημονευθῆ δεόντως ἐν τῇ καταλλήλῃ ὥρᾳ.¹

Ἐξ ὀνόματος τῆς Κυβερνητικῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἐχθροῦ ἀπέναντι τῶν Βρετανῶν αἰχμαλώτων τοῦ πολέμου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

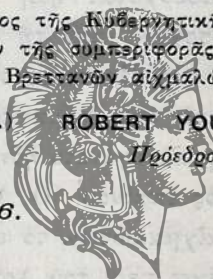
(Ἰ.Πογ.)

ROBERT YOUNGER

Πρόεδρος

ΑΘΗΝΩΝ

6η Ἀπριλίου 1916.

¹ Σημ. τοῦ Μεταφράστ. Κατ' ἐπίσημον ἀνγγελίαν διὰ τῆς «London Gazette» τῆς 18 Ἀπριλίου ἐ. ἔ. ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἀπένευμε τὸ παράσημον τοῦ τάγματος τῶν Ἁγίων Μιχαὴλ καὶ Γεωργίου εἰς τὸν ταχμ. Πρῆστλυ, εἰς δὲ τοὺς λοχαγοὺς Βιδάλ καὶ Λῶντερ τὸ παράσημον τῶν Διακεκριμένων Ἰπηρεσιῶν, διὰ τὰς «διακεκριμένας αὐτῶν ὑπηρεσίας καὶ τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὸ καθῆκον καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιδημίας ἀπὸ Φεβρουαρίου μέχρι Ἰουνίου τοῦ 1915.»

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

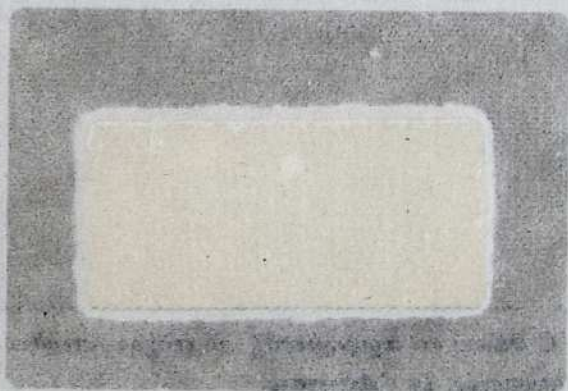

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000020625

Ὁ θέλων γὰ προμηθευθῆ τὸ τεῦχος ἀπευθυνθήτω πρὸς τὸν
Μεταφραστήν, ἐν Ἀθήναις.